

מתחילה לשום אדם, שאף היא תיקנה
בביאה?!

והלא יש לומר שביאה אינה יכולה להתחיל
קנין מראשיתו [אלא רק לחזק ולגמור את
זיקת היבמה ליבם]! (87)

ומכאן שאין ללמוד שביאה קונה באשת איש
בקל וחומר מיבמה, ולכן סיים התנא ואמר:
תלמוד לומר: "ובעלה" – הכתוב מלמד
שהאשה נקנית בביאה.

ה-א ומביאה הגמרא את המשך דברי התנא
דלעיל:

עד כאן התנא דרש את הפסוק "כי יקח איש
אשה ובעלה", כך:

"כי יקח" – מלמד שהאשה נקנית בכסף.

"ובעלה" – מלמד שהאשה נקנית בביאה.

ועתה שואל התנא: ומנין שהאשה נקנית אף
בשטר?

ותחילה הוא רוצה ללמוד זאת מקל וחומר:
ודין [קל וחומר] הוא:

ומה כסף, שאין כח קניינו חזק, שהרי אין
הוא מוציא את האשה מרשות בעלה [לקנות
את עצמה], (88) ואף על פי כן, הרי הוא
חשוב קנין להכניס את האשה לרשותו
בקידושין.

שטר, שכח קניינו חזק, שהרי הוא מוציא
את האשה מרשות בעלה [בגט], אינו דין
שנאמר שהוא מכניס את האשה
בקידושין? (88*)

אך דוחה התנא את הקל וחומר:

מה לכסף, זה שהוא מכניס את האשה לרשות
בעלה, הרי זה משום שכח קניינו של כסף
חזק לענין דבר אחר, שכן פודין בו בכסף
הקדש ומעשר שני, ובכך הם יוצאים לחולין.

תאמר בשטר, שאין כוחו גדול, שאין פודין
בו הקדש (89) ומעשר שני? (90)

88. כלומר, שאם האשה נתנה כסף לבעלה על
מנת לפדות את עצמה ולצאת מרשותו, אינה
יוצאת על ידי כך מרשותו.

88*. כלומר, שטר שיש בו כח להתיר את איסור
אשת איש, בודאי שיהיה לו כח להכניס את
האשה ולאסור אותה באיסור אשת איש. שהרי
ודאי צריך כח רב יותר כדי להתיר את האסור
מאשר לאסור את המותר. ריטב"א.

89. פירש רש"י דהיינו שכתב לגזבר שטר על
מעות פדיון ההקדש. [כגון שבא לפדות את
ההקדש במנה, ולא היה לו מנה, וכתב לגזבר
בשטר – "חייב אני לך מנה"], ואין הקדשו
פדוי בכך מפני שנאמר "ונתן הכסף וקם לו".
וקשה: לפי זה השטר הזה הוא ככסף, שהרי

וכשם שיציאת האמה בכסף היא על ידי שנותנים
כסף לאדון, כך קידושי כסף הוא על ידי
שנותנים את הכסף לאב שהוא אדוני הבת, [או
שנותנים את הכסף לבת, והאב זוכה ממנה]!
ומכח קושיא זו תוספות חולקים על רש"י
[ומפרשים את הגמרא שמדובר שהבעל נתן
ואמרה היא. ועיין עצמות יוסף. וקובץ שיעורים].
והריטב"א מיישב את דברי רש"י שהיה
אפשר לדרוש את הפסוק "אין כסף" – "אין
כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר שהוא
הבעל". עי"ש בהרחבה. ועיין מאירי.

87. על פי רש"י וה"ר אלעזר משזנ"א [בסוף
תוספות ד"ה מה ליבמה] ועיין ריטב"א. ועיין
פירוש נוסף בתוספות [שם].

דכתיב [ויקרא כז] בענין פדיון הקדש "ונתן הכסף — וקם לו".⁽⁹¹⁾ כאשר הפודה יתן את הכסף, אז יקום לו השדה להיות שלו.

ומכאן, שאין הקדש יוצא לחולין אלא על ידי כסף בלבד.⁽⁹²⁾

בא לפדות את ההקדש במנה [על ידי שמתחייב לכך בשטר], ואין זה קנין "שטר"! ואם כן, איך אפשר לומר שקנין כסף עדיף על קנין שטר בענין זה?
וכן הקשה הג"ר שמעון שקופ [סימן ה בתוך הדברים].

והנה הרשב"א חולק על רש"י וסובר שהגמרא מתכוונת לומר "תאמר בשטר שאין פודין בו הקדש" — שאם כתב בשטר "הקדש זה פדוי" ונתנו לגזבר אין שדהו פדויה. [וזה כעין שטר קידושין שכותב הרי את מקודשת לי].

והמקנה כתב שאין לפרש בדעת רש"י כנ"ל — שמדובר כאן בכגון שפודה את ההקדש על ידי התחייבות בשטר. שהרי רש"י עצמו סובר במסכת כתובות [קא ב] שאדם שכתב לחברו בשטר "חייב אני לך מנה" אינו יכול להתחייב בכך כלום! [ועיין תוספות וראשונים שם, ובמ"מ מכירה יא טו שחולקים על זה].

ולכן המקנה מפרש את דברי רש"י כך: עצם הפדיון נעשה על ידי שכותב בשטר "הקדש זה פדוי" [כדעת הרשב"א]. אלא שעל ידי הפדיון הוא מתחייב במעות תמורת ההקדש. והרי זה כאדם הקונה שדה בשטר, ומתחייב לשלם תמורתה מעות. [עיין שם עוד]. אבל הרשב"א ורוב האחרונים הבינו את דברי רש"י כנ"ל בתחילת ההערה.

[עיין עוד ברשב"א שהקשה על רש"י. ובקצות החושן קצ ו, ובחידושי רבי שמעון יהודא הכהן סימן ה. ועוד].

90. רש"י לא ביאר באיזה אופן היה שייך לומר במעשר שני שיקנה בשטר.

והנה לדעת הרשב"א והמקנה שפירשו ששטר

של הקדש היינו "הקדש זה פדוי" [כנ"ל בהערה הקודמת] אם כן יש לבאר כיוצא בזה בשטר של מעשר שני שכתוב בו "מעשר זה פדוי".

אך בקצות החושן [קצ ו] תמה על כך. שהרי אין קנין שטר שייך אלא בקרקעות ולא במטלטלין. ומעשר שני הוא בפירות תלושין [ולא במחובר שהוא כקרקע] והרי זה מטלטלין! אמנם, לפי הבנת רוב המפרשים בדעת רש"י שפירשו ששטר של הקדש היינו שמתחייב לשלם מעות להקדש, אין להקשות קושיא זו.

אבל קשה: בענין מעשר שני למי הוא יכתוב וימסור את ההתחייבות? הרי אין גזבר למעשר שני! [למאן דאמר שמעשר שני הוא ממון בעלים, בודאי לא שייך לכתוב כאן שטר התחייבות, ואפילו למאן דאמר שהוא ממון גבוה, אין זה ממון גבוה כשאר הקדשות!]

וכתב הג"ר שמעון שקופ [סי' ה] כי מה שאמרו בגמרא "מעשר שני", אינו בדוקא, אלא פירכת הגמרא היא מהקדש בלבד.

[ואמנם רש"י כתב "שטר שאין פודין בו הקדשות" ולא העתיק "מעשר שני". ויותר מזה ברשב"א נראה קצת שלא גרס בגמרא מעשר שני. ועיין בהערה 92].

ועיין שיעורי רבי שמואל אות סד ובמנחת יהודה. שכתבו, שאף על פי שאין אפשרות לפדות מעשר שני בשטר, בכל זאת יש כח לפרוך מזה פירכה ועיין להלן הערה 109.

91. אין זה ציטוט מדויק של הפסוק, אלא צירוף מכמה פסוקים. עיין תוספות שבת קכח א ד"ה ונתן.

92. הגמרא מביאה מקור רק להקדש [שאינו נפדה בשטר], אבל לא למעשר שני. [ועיין

וכיון שנדחה הקל וחומר, לומד התנא ששטר קונה באשה מהפסוק:

אלא, **אמר קרא** [דברים כד] בגירושי אשה, "והיה אם [האשה] לא תמצא חן בעיניו [של בעלה], וכתב לה ספר [שטר] כריתות. ויצאה מביתו, והלכה והיתה [והתקדשה] לאיש אחר".

וכיון ש"ויצאה" "והיתה" נכתבו סמוכים זה לזה, מלמד הכתוב שמקשים הויה [קידושין] ל**יצאה** [גירושין] –

מה **יצאה** היא **בשטר** [בגט] – אף הויה [קידושין] נמי נעשית **בשטר**.

ומכאן שהאשה מתקדשת בשטר.

אך מקשה הגמרא על דברי התנא, כי אם אכן מקשים את ההויה והיצאה זה לזה, תיקשי:

ואקיש נמי יציאה להויה לדבר נוסף, ונאמר: **מה הויה** [קידושין] נעשית **בכסף**, אף **יצאה** של האשה תיעשה **בכסף**! ⁽⁹³⁾

ומדוע שנינו במשנה שהאשה קונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל בלבד, ולא בכסף!

בכס"מ הלכות מעשר שני ד יח שלמד את דין פדיון מעשר שני מדין פדיון הקדש לענין דבר אחר.

ומקור הדין שמעשר שני אינו יוצא בשטר, כנראה הוא כמו שכתב הרמב"ם [מעשר שני ד ט על פי בבא מציעא נד]: "אין פודין פירות מעשר אלא בכסף שנאמר "וצרת הכסף". וודאי שכך יש לפרש לדעת רש"י הנ"ל הערה 89. אבל יש לעיין לדעת הרשב"א.

אך קשה מדוע הגמרא לא הביאה זאת? ולכאורה מכאן יש סיוע לדברי הגר"ש שקופ הנ"ל הערה 90, [ושלא כדברי הג"ר שמואל, ומנחת יהודה].

93. היינו שהאיש יתן כסף לאשה ויאמר לה "הרי את מגורשת". כך מוכח מתוספות [ד"ה סניגור] וכך משמע מרש"י [ד"ה האי כספא].

וקשה: הרי בקידושין הבעל נותן לאשה כסף עבור זה שהיא מקנה לו את עצמה, והכסף הוא תמורת הקניה, אבל בגירושין הבעל הוא המקנה לאשה את עצמה, ואם הוא יתן לה כסף נמצא

שאינו זה תמורת שום דבר! ואם כן, איך אפשר ללמוד כסף גירושין מכסף קידושין?

ומכאן הוכיח בקובץ שיעורים [אות כג] שאף כסף קידושין הניתן לאשה, אינו ניתן בתמורה על כך שהבעל קונה אותה, אלא הוא מעשה קנין בלבד. וזה שלא כדברי בעל אבני מילואים כט ב.

[ביתר הרחבה: דעת הסמ"ע חו"מ קל א ששדה שנקנית בפרוטה היינו דוקא אם נותן את הפרוטה בתורת תחלת פרעון דמי הקרקע, או שכל שווי הקרקע אינו אלא פרוטה, אבל אם הפרוטה אינה חלק מן הפרעון, אלא מעשה קנין בלבד, אין זה כלום.

הט"ז שם הקשה על הסמ"ע: הרי אשה מתקדשת בשוה פרוטה, ובודאי שאין זה שווי המקח של האשה, ולא תחילת הפרעון! ומכאן למד הט"ז שקנין כסף הוא מעשה קנין, אף כשלא בא בתורת פרעון.

והאבני מילואים [כט ב] כתב, שקידושי האשה יש להם תמורה וערך. וכאשר הקידושין היו בפרוטה. אם כן כל דמי השווי הם פרוטה

אמר תירץ אביי: לא יתכן להקיש יציאה להויה אף לענין גירושין בכסף, כי יאמרו האנשים: כסף מכנים את האשה לרשות הבעל, וכסף עצמו גם מוציא!

ודבר זה לא יתכן, שאותו קנין [כסף] יעשה דבר והיפוכו.

ומשל לדבר: וכי יתכן שפניגור, כסף הקידושין, יעשה קטיגור, כסף של גירושין?!

ותממה הגמרא על תירוצו של אביי: אם אכן נכונים דבריך, שלא יתכן שקנין אחד יעשה דבר והיפוכו, אי הכי, אם כן, מדוע התנא הקיש הויה ליציאה ללמוד מכאן שהאשה נקנית בשטר?

והרי בשטר נמי יאמרו: שטר מוציא ושטר עצמו גם מכנים. וכי יתכן שקטיגור [שטר הגירושין] יעשה פניגור [שטר של קידושין]?!?

ומיישבת הגמרא את תירוצו של אביי:

בענין שטר אין לתמוה "וכי קטיגור יעשה סניגור". כי מילי דהאי שטרא של גט לחוד, ומילי דהאי שטרא של קידושין לחוד.

שהרי בשטר הגט כתוב בו שהוא מגרשה, ואילו שטר הקידושין כתוב בו שהוא מקדשה.

אלא מעתה מקשה הגמרא לצד ההפוך —

כי אם נתרץ שכאשר דברי השטר האחד שונים מדברי השטר האחר אין מקום לתמוה "וכי קטיגור יעשה סניגור", תחזור הקושיא שהקשינו לעיל: מדוע לא נקיש יציאה להויה, ונאמר שאף יציאה נעשית בכסף?

שהרי הכא נמי, גם בענין כסף אין לתמוה "וכי סניגור יעשה קטיגור", כי האי כספא של קידושין לחוד, והאי כספא של גירושין לחוד!

שהרי כסף הקידושין הוא שונה מכסף הגירושין —

בשעת נתינת כסף הקידושין הוא מפרש שנותנו לשם קידושין, ואילו בשעת הגירושין הוא מפרש שנותנו לשם גירושין!⁽⁹⁴⁾

ומתרצינן: אף על פי שבשעת הנתינה הוא מפרש לשם מה נותנו לה, בכל זאת טיבעא, מיהא, חד הוא!

צורת הטיבוע שבכסף תמיד היא אותה צורה, ולא מפורש בגוף הכסף אם הוא בא להכניס או להוציא. ולפיכך לא יתכן שאותו מטבע יעשה דבר והיפוכו [מה שאין כן בשטר, שצורת שטר הקידושין בעצמו שונה מצורת שטר הגירושין].

רבא אמר תירוצך אחר: אי אפשר לומר שכסף יעשה גירושין, כי אמר קרא [דברים כד]: "וכתב לה ספר כריתות, ונתן בידה". ואם לא היה צורך בכתיבת הגט דוקא, אלא היה אפשר לגרש גם בנתינת כסף, היה לו לומר: "ונתן לה ספר כריתות", ומדוע הוסיף

בלבד, ואילו כאשר הקידושין היו במנה, אזי מנה הוא שווי האשה. ע"ש עוד. וקובץ שיעורים מוכיח שלא כדברי האבני

מילואים מסוגייתנו, וכן"ל. ועיין באבני מילואים שם ד"ה ובוזה נראה].
94. רש"י גיטין כא.

הכתוב ואמר "וּכְתַב לָהּ" ? אלא, בהכרח, בא הכתוב לומר כי רק בכתיבה האשה מתגרשת, ואינה מתגרשת בכסף.

ומקשה הגמרא על תירוצו של רבא:

לשיתתך, מדוע לא תדרוש את הפסוק באופן אחר, ואימא, ותאמר שהכתוב בא ללמד, שבכתיבה [בשטר כתוב] האשה מתגרשת, ואינה מתקדשת בכתיבה [בשטר]!

ומתצינן: הא כתיב "ויצאה, והיתה" — מקיש הכתוב הויה ליציאה, מה יציאה בשטר, אף הויה בשטר!

ולכן אין לומר ש"וּכְתַב לָהּ" בא ללמד שאין האשה מתקדשת בשטר.

אך מיד הגמרא תמהה: הרי יש לפנינו שני כתובים: האחד, ההיקש של "ויצאה והיתה", המשווה בין קניני הקידושין והגירושין. והשני, המיעוט "וּכְתַב לָהּ", הממעט קנין אחר בגירושי אשה.

ומה ראית לרבות קנין שטר בקידושין מההיקש של "ויצאה והיתה", ולמעט קנין כסף בגירושין מהמיעוט "וּכְתַב לָהּ"?

ומדוע לא נאמר להיפך? לרבות קנין כסף בגירושין מהיקש "ויצאה והיתה",⁽⁹⁵⁾ ולמעט קנין שטר בקידושין מהמיעוט "וּכְתַב לָהּ"⁽⁹⁶⁾!

ומתצינן: מסתברא שהפסוק "וּכְתַב לָהּ", היות והוא קאי, נאמר, בגירושין הרי הוא ממעט קנין אחר בגירושין, שרק בכתיבה היא מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף.

אבל אם תאמר ש"וּכְתַב לָהּ" בא למעט שבכתיבה היא מתגרשת ואינה מתקדשת בכתיבה, יש לתמוה: וכי הפסוק "וּכְתַב לָהּ", שהוא קאי נאמר בגירושין, וכי הוא ממעט קנין של קידושין?⁽⁹⁷⁾

ועתה מקשה הגמרא על תירוצו של רבא שהפסוק "וּכְתַב לָהּ" ממעט שאין האשה מתגרשת בכסף:

וּלְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, דַּאֲפִיִּק לִיהּ לְהַאי קְרָא לְדַרְשָׁא אַחֲרִינָא, שְׁלַמְד מֵהַפְּסוּק "וּכְתַב לָהּ" דְרִשָּׁה אַחֲרָת בְּמַסַּכְתָּ גִיטִין [כא ב], הֲרִי אִי אֲפֻשֶׁר לְלַמֹּד מִכַּאֵן גַּם שְׁאִין הָאִשָּׁה מֵתַגְרֶשֶׁת בְּכֶסֶף. וְלְדַבְרֵיוּ קֶשֶׁה —

זֶה שְׁאִשָּׁה אֵינָה מֵתַגְרֶשֶׁת בְּכֶסֶף — מֵנָּא לִיהּ! ? מֵנִין יִלְמַד רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי שְׁאִין הָאִשָּׁה מֵתַגְרֶשֶׁת בְּכֶסֶף?

ומתצינן: אמר קרא [דברים כד] בענין גירושין: וכתב לה "ספר כריתות".

ממה שהפסוק סמך את המילה "כריתות" ל"ספר"⁽⁹⁸⁾ דורש רבי יוסי הגלילי: רק ספר כורתה מבעלה, ואין דבר אחר [כסף] כורתה.

97. כלומר, עדיף לומר שהדרשה באה ללמד דין באותו ענין שבו הפרשה מדברת, ולא בענין אחר.

98. רש"י גיטין כא ב. וראה בהערה הבאה.

95. שהכתוב מקיש יציאה להוית קידושין. כשם שהויה נעשית בכסף, כך גם יציאה תיעשה בכסף.

96. ש"וּכְתַב לָהּ" מדגיש שרק גירושין נעשים על ידי כתיבה ולא קידושין.

ומקשינן: **ורבנן**, שממעטים כסף מ"וכתב לה", **האי "כריתות"** — מאי עבדי ליה? מה הם ידרשו מהמילה "כריתות"?⁽⁹⁹⁾

ומתצינן: **מיבעי ליה**, יש להם צורך במילה "כריתות", כדי ללמד שהגט צריך להיות **דבר הכורת בינו לבינה**. שלא יטיל הבעל בגט שום תנאי אשר יאגד בכך את האשה לבעלה —

כדתניא: האומר לאשתו: הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין, או על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם — אין זה כריתות!

האשה הזאת אינה כרותה [מובדלת] מבעלה, שהרי היא קשורה אליו כל ימי חייה, שעליה לקיים תנאי זה מחמתו, ולפיכך לא חלו הגירושים הללו.⁽¹⁰⁰⁾

אבל אם אמר לה: הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין או שלא תלכי לבית אביך כל שלשים יום — הרי זה בכלל "כריתות".

שהרי לאחר שיתקיים התנאי בשלשים יום, היא יכולה ללכת ולעשות ככל אשר תחפוץ, ונמצא שאינה אגודה לבעלה לעולם, ולכן מיד כשקיבלה את הגט היא מגורשת, היות ויש אפשרות שהיא תגיע לידי הבדלה מוחלטת מבעלה.

נמצא, שלדעת רבנן, לומדים מ"וכתב לה" שבכתובה מתגרשת ולא בכסף, ומ"כריתות" לומדים שהגט צריך להיות דבר הכורת בינו לבינה.

ורבי יוסי דרש את "וכתב לה" לדרשה אחרת במסכת גיטין. ולפיכך הוצרך לדרוש מ"כריתות" שהאשה מתגרשת בספר [בגט] ולא בכסף.

ודנה עתה הגמרא לדעת רבי יוסי הגלילי, מנין למדו חכמים שהגט צריך להיות דבר הכורת בינו ובינה?

ומבארין: **ורבי יוסי הגלילי** — ממה שהכתוב היה יכול לומר "ספר כרת", ואמר "ספר כריתות", **נפקא**, יצא לו הדין הזה שהגט צריך להיות דבר הכורת בינו לבינה.

ואילו **רבנן**, שלמדו דין זה מהמילה "כריתות" כולה, השינוי בין "כרת" ל"כריתות" — לא משמע להו, לדרוש מהלשון המיותרת, וללמוד ממנה דרשה כל שהיא.

עד כאן הגמרא ביארה את דברי התנא שהביא מקור לקידושי כסף, ביאה, ושטר.

99. [המילה "כריתות" מיותרת. והיה ראוי לומר: "וכתב לה ספר ונתן בידה".]

100. כתבו תוספות שאף על פי שמת אביה אסורה להכנס לבית. שכל יוצא חלציו קרויים "בית אביה".

אבל הרשב"א במסכת גיטין כב א, כתב שאם אמר "על מנת שלא תלכי לבית אביך", הרי זו

כריתות, שהרי אם מת האב, או שמכר את הבית לאחר, מותר לה להכנס לשם. ופירש את הגמרא כאן באומר "בית זה של אביך". שאז אסורה להכנס לבית אפילו אם ימכר.

הריטב"א כאן כתב שמדובר באומר "שלא תכנסי לקרקע זו של אביך", אבל באומר "בית זה של אביך" הרי זו כריתות, מפני שאם יפול הבית ויחזור ויבנהו, האשה תוכל להכנס לשם.

[ואגב שהתנא למד את קידושי שטר מ"ויצאה והיתה", מרחיבה הגמרה את הדיבור גם בענין מקור הדין שכסף אינו מועיל בגירושין, וסדר דרשות הכתובים בגט].

ועתה הגמרא מבררת מדוע לא יכולנו ללמוד את קניני הקידושין זה מזה:

התנא שאל מדוע אין לומדים קנין אחד מחבירו, כגון כסף מביאה: הרי אמה העבריה, שאינה נקנית בביאה, נקנית בכסף, אם כן, אשה שנקנית בביאה, קל וחומר שנקנית בכסף!

ומסקינן: כסף קונה באמה העבריה משום שהוא גם מוציא אותה לחרות. מה שאין כן בקידושין.

וכן ביאה מכסף: ומה יבמה שאינה נקנית בכסף נקנית בביאה, אשה שנקנית בכסף קל וחומר שנקנית בביאה!

ומסקינן: היבמה כבר זקוקה ועומדת, ורק באופן זה מועילה הביאה, מה שאין כן בקידושין.

וכן שטר מכסף: מה כסף שאינו מוציא מכניס, שטר שמוציא קל וחומר שמכניס!

ומסקינן: הכסף הוא קנין חזק יותר, שהרי

פודין בו הקדש ומעשר שני. מה שאין כן בשטר.

ומקשינן: אמנם התנא ביאר ש**חדא מהדא** — **לא אתיא**. אין ללמוד קנין אחד מקנין אחד.

אבל עדיין יש לשאול: **תיתי הדא** — **מתרתי**. נלמד קנין אחד מהצד השה שבשני קנינים: כשם שמצאנו בשני קנינים שהם קונים במקום אחר, וקונים אף כאן, לפי שהקנינים שמצאנו בנשים הן קניינים כלליים בכל המקומות, והם קונים אף בקידושין,⁽¹⁰¹⁾ כך גם הקנין השלישי, שמצאנו שקונה במקום אחר, הרי הוא קנין כללי, בכל הנשים, וקונה אף כאן.

שהרי כולם קונים במקום אחר: כסף ושטר קונים באמה העבריה [כדלהלן יד ב], וביאה קונה ביבמה!

ומתרצינן: **הי תיתי?** באיזה מהם, אתה המקשן, רוצה שנלמד אותו משני הקניינים האחרים?

אם תאמר **שלא ליכתוב רחמנא בשטר** שהוא קונה, ו**תיתי מהנך**, נלמדנו מכסף וביאה, כשם שכסף וביאה, שקונים קניינים אחרים בנשים, קונים אף בקידושין, כך שטר, שקונה באשה במקום אחר [באמה העבריה] קונה אף בקידושין!⁽¹⁰²⁾

[אך הסתפק שמא אין חוששים שהבית יפול, אך מהתוספתא מוכח כן ועיין הערת המהדיר].

ועיין עוד ברשב"א וריטב"א ור"ן גיטין כב א. 101. עיין בהערה הבאה.

102. בדרך כלל כאשר למדים "חדא מתרתי",

כל אחד מן המלמדים מוכיח על חבירו, שלא תפרוך את הלימוד.

ולפי זה יש לבאר שמכסף לבדו אי אפשר ללמוד, משום שפודין בו הקדשות כמבואר לעיל בכרייתא.

יש לדחות את דבריך ולומר:

מה להנך, לכסף ולביאה שהם קונים בקידושין, משום שכן הנאתן מרובה.

אבל שטר, שאין לאשה שום הנאה ממנו, שאינו אלא נייר שכתוב בו "הרי את מקודשת לי", אין היא מתקדשת בו.

ושמא תאמר, לא ניכתוב רחמנא בביאה שהיא קונה, ותיתי מהנך, נלמדנה מכסף ושטר. (103)

יש לדחות את דבריך, ולומר: מה להנך, לכסף ולשטר, שהם קונים בקידושין, משום שכן קנינן מרובה, שאפשר לקנות בהם גם

ולכן אנו צריכים ללמוד גם מביאה: ביאה תוכיח שקונה באשה אף על פי שאין קונים בה הקדשות, ומעשר שני.

אך צריך ביאור מדוע מביאה עצמה אי אפשר ללמוד שטר שהרי הברייתא רצתה ללמוד כסף מביאה — ומה אמה העבריה שאינה נקנית בביאה נקנית בכסף זו שנקנית בביאה וכי אינו דין שתיקנה בכסף?!] ורב אשי מסיק שאי אפשר ללמוד זאת משום שכסף שקונה באמה העבריה זה משום שהוא מוציא בה, אבל באשה שכסף אינו מוציא, יש לומר שגם לא יכניס, והרי בשטר לא שייכת פירכא זו, שהרי שטר אכן מוציא באמה העבריה.

ואם כן, מדוע אי אפשר ללמוד שטר מביאה בפני עצמה?

ולהלן בהערה הבאה נבאר דבר זה.

103. הברייתא לעיל רצתה ללמוד ביאה מכסף בפני עצמו: ומה יבמה שאין נקנית בכסף נקנית בביאה, אשה שנקנית בכסף וכי אינו דין שתיקנה בביאה?!

ורב אשי מסיק שיש לפרוך זאת: מה ליבמה שכן זקוקה ועומדת.

וקשה: אם כן, מה יועיל לי שנלמד מכסף ושטר יחד, הרי סוף סוף צריך להוכיח מיבמה שמצאנו שביאה נחשבת קנין במקום אחר, ועדיין יש לפרוך: מה ליבמה שכן זקוקה ועומדת!

ונראה לתרץ שאלה זו ואף את השאלה

שבהערה הקודמת, שהגמרא כאן לא מתחשבת בדברי רב אשי דלעיל, וכך מוכח במאירי: וזה לשון המאירי:

"כבר התבאר שהכסף והביאה והשטר כולם קדושי תורה, וזו שהוצרכה תורה להזכיר את שלשתם הוא מפני שלא היינו יכולים להביא אחד מחבירו: [א] לא מן הכסף — שכן פודין בו את ההקדשות ומעשר שני. [ב] ולא מן השטר שכן מוציא. [ג] ולא מן הביאה שכן קונה ביבמה, ואף אחת משתים אי אפשר ללמוד..."

הרי שהמאירי כתב שאי אפשר ללמוד מן הביאה מפני שהיא קונה ביבמה, וזה כפי שהברייתא אמרה לעיל, שמתעם זה אין ללמוד כסף מביאה, אך הברייתא הקשתה על כך מה ליבמה שכן אין נקנית בשטר!

והמאירי לא התחשב בזה.

ונראה לבאר שזה גופא שאלת הגמרא כאן: "תיתי חדא מתרתי". כלומר נוכיח משטר שקונה באשה אף על פי שאינו קונה ביבמה. כפי שהברייתא עצמה הקשתה לעיל, והברייתא לא תירצה על כך, [וכדלהלן בהערה הבאה].

והטעם שהגמרא לא מתייחסת לתירוצו של רב אשי, [שתירץ לעיל מה לאמה העבריה שכן יוצאה בכסף], נראה, שתירוצו זה אינו מתרץ על שטר, מדוע לא נלמד שטר מביאה, וכפי שביארנו לעיל בהערה הקודמת, [שהרי אשה יוצאת בשטר ויש לומר שהיא תיקנה בשטר].

והגמרא לא התחשבה גם בתירוצו השני של רב אשי, שאמר שאין ללמוד ביאה מיבמה, בקל

עבדים וקרקעות [שהם קנינים חזקים]. אבל ביאה, שאינה קונה אלא ביבמה בלבד, אין האשה מתקדשת בה.

ואם תאמר שלא ניכתוב רחמנא בכסף שהוא קונה, ותיתי מהנך, נלמדנו משטר וביאה. (104)

יש לדחות את דבריך, ולומר: מה להנך, שטר וביאה, שהם קונים בקידושין, משום שכן הם קניינים חזקים, שישנן אפילו בעל כרחיה של האשה, כגון: ביאה קונה ביבמה בעל כרחיה, ושטר מועיל בגירושין אפילו בעל כרחיה של האשה, ולכן הם קניינים חזקים.

אבל כסף, שלא מצאנו בו שקונה בשום מקום בעל כרחיה של האשה, אין האשה מתקדשת בו.

וכי תימא, שמא תאמר, כסף נמי ישנו בעל כרחיה של האשה, כגון באמה העבריה, שאביה מוכרה שלא מדעתה! ואם כן אפשר ללמוד קידושי כסף משטר וביאה!

תשובתך: באישות, מיהא, לא אשכחן!

לא מצאנו בענין אישות שכסף מועיל בעל כרחיה של האשה. ולכן אין ללמוד כסף משטר וביאה, שהם מועילים בעל כרחיה של האשה אפילו בענין אישות. (105)

שנינו במשנה: האשה נקנית — בכסף בשטר ובביאה.

ומביאה הגמרא דעה שאשה נקנית אף מחופה, ומרחיבה בענין זה:

וחומר מכסף, משום שיבמה זקוקה ועומדת. והטעם שהגמרא לא מתייחסת לתירוצו של רב אשי, נראה, דהיינו משום שתירוצו אינו מתרץ מדוע לא נלמד שטר מכסף. [שהרי בשטר אין שייך לדחות שכן זקוקה ועומדת]. ויתכן שיש לתרץ את שאלת הברייתא שאין ללמוד ביאה [ושטר] מכסף בפני עצמו גם ללא תירוצו של רב אשי על פי המשך הברייתא: "ומנין שאף בשטר..? ומה כסף.. וכו'. מה לכסף שכן פודין בו הקדש ומעשר שני".

ולפי זה יש לומר שאף ביאה אי אפשר ללמוד מכסף, שכן כסף פודיןבו הקדש ומעשר שני, מה שאין כן ביאה.

וכן משמע מדברי המאירי הנ"ל, שכתב שמכסף אי אפשר ללמוד מפני שפודין בו הקדשות ומעשר שני, משמע שזהו טעם גם לכך שאין לומדים ביאה מכסף.

[ומכאן הוכחה לדברי שיעורי רבי שמואל

ומנחת יהודה שהובאו לעיל בסוף הערה 90, עיין שם, ולהלן הערה 109].

[ויתכן שרש"י פירש את הסוגיא באופן אחר מהמאירי, ורמזנו לכך בפנים בסוגריים לעיל].

104. שאם תאמר: מה לשטר שכן מוציא בבת ישראל, ביאה תוכיח, ואם תאמר מה לביאה שכן קונה ביבמה שטר יוכיח. ועיין לעיל בהערה הקודמת.

105. קשה: הרי אב מקדש את בתו הקטנה בעל כרחיה, כשם שהגמרא אמרה לעיל שהאב מוכר את בתו הקטנה בעל כרחיה!

ויש לומר: מכירת האמה חוב הוא לה, ואם היתה גדולה לא היתה מסכימה לכך, אבל קידושי קטנה אינם חוב לה, וסופה להנשא, ומסתבר שאם היתה בת דעת היתה מתרצה לקידושי אביה, ולכן אין זה נחשב בעל כרחיה.

אמר רב הונא: חופה (106) קונה קנין קידושין באשה, (107) מקל וחומר מקנין כסף:

ומה קנין כסף, שאין בכוחו לעשות נישואין [אלא קידושין בלבד], ולפיכך אם בת ישראל התארסה לכהן, הכסף אינו מאכיל אותה בתרומה. [שהרי נשואה בלבד אוכלת בתרומה כדלהלן], בכל זאת, כסף קונה קנין קידושין באשה.

אם כן, חופה, שכוחה רב, שהיות והיא עושה נישואין היא מאכלת את האשה בתרומה, וכי אינו דין שתקנה קנין קידושין?!

ותמהינן על דברי רב הונא: וכי כסף אינו מאכיל בתרומה?!

והאמר עולא: דבר תורה, ארוסה בת ישראל שהתארסה לכהן אוכלת בתרומה. שנאמר [ויקרא כב יא]: "ובהן כי יקנה נפש קנין כספו, הוא יאכל בו [בתרומה]".

והאי, אשה ארוסה לכהן, הרי בכלל "קנין כספו" הוא, שהרי היא התארסה לו על ידי קנין כסף! (108)

ומוסיף עולא ואומר: ומה טעם שאמרו חכמים שארוסה אינה אוכלת תרומה? —

תוספות ביישוב דברי רש"י. ועיין שם פירוש אחר, ועיין רשב"א.

106. מה היא חופה?

[א] הרמב"ם [אישות י א] כתב דהיינו שמכניסה לביתו. ומתייחד עמה ומפרישה לו.

[ב] הר"ן בתחילת מסכת כתובות הביא בשם "אחרים", שחופה אינה יחוד. אלא כל שהביאה הבעל מבית אביה לביתו לשם נישואין. [ולומדים זאת ממה שנאמר: ואם בית אישה נדרה, במדבר ל. שמשמע שכל זמן שהיא בבית אשה הרי היא ברשותו.]

[ג] הטור [אהע"ז סא] כתב שהיחוד שהבעל מתייחד עם אשתו לשם נישואין הוא החופה. [ולא כתב שיכניסנה לביתו].

[ועיין בטור סי' סב (סעיף י. ובבית יוסף שם].

[ד] בבית יוסף [אהע"ז סא א] הביא שיש אומרים שהיינו סודר שפורסים על ראשם.

[ה] התוספות [יומא יג ב ד"ה לחדא] כתבו שחופה של בתולה היינו כשיוצאת בהינומא. ושל אלמנה משעת יחוד.

להלכה: השלחן ערוך [אהע"ז נה א] הביא

את דברי הרמב"ם שחופה היינו שיכניסה לביתו ויתייחד שם.

והרמ"א כתב שהמנהג שפורסים יריעה על ארבע כלונסאות, ומקדשה שם. ומברכים שם ברכת אירוסין ונישואין, ואחר כך מולכים אותם לביתם ואוכלים ביחד במקום צנוע, וזו החופה הנוהגת עכשיו. עד כאן דבריו. ועיין במפרשי השו"ע שם.

107. תוספות הרא"ש מסתפק באדם שקנה את אשתו על ידי חופה, האם היא נעשית בכך גם נשואה:

יתכן, שהחופה גומרת ועושה אותה נשואה לגמרי. שהרי אם יחזור ויעשה חופה שניה, יש לשאול: במה אלימה החופה השניה יותר מן הראשונה?

ויתכן, שלרב הונא חופה קונה וביאה גומרת. והריטב"א [להלן י א] כתב שביאה שניה עושה נישואין ועיין שיעורי רבי שמואל.

108. שטמ"ק כתובות נו ב.

אך קשה: אם האשה התארסה בשטר או בכיאה, האיך שייך לקרוא לה "קנין כספו",

גזירה שמא ימזגו לה כוס מייין של תרומה כאשר היא בבית אביה [כדרך הארוסות], ותשקנו לאחיה ולאחותיה, הישראליים, שאסורים בתרומה, המצויים אף הם בבית אביה.

ומאחר שמן התורה אף הארוסה אוכלת בתרומה, קשה על דברי רב הונא: הרי הכסף אינו קל יותר מחופה, שהרי הכסף מאכיל את האשה בתרומה מן התורה!

ומכח קושיא זו הגמרא מתקנת את דברי רב הונא:

ואמרינן: אלא פריך הכי, תשאל ותבנה את הקל וחומר, כך:

ומה כסף, שאינו גומר להוציא את הבת מרשות אביה לענין מעשה ידיה וירושתה [שהם שייכים לאב עד שימסרנה לחופה לשם נישואין], בכל זאת הרי הוא קונה קנין קידושין.

ה-ב חופה, שכוחה גדול, שהרי היא גומרת

להוציא את הבת מרשות אביה [שמשעה שנמסרה לחופה, מעשה ידיה וירושתה אינם של אביה], וכי אינו דין שתקנה קנין קידושין?!

ומכאן למד רב הונא שחופה קונה קנין קידושין.

ומקשינן: הרי יש לדחות את הקל וחומר, ולומר:

הרי מה היא הסיבה לכסף שקונה קנין קידושין? — שכן, היות ופודין בו הקדשות ומעשר שני. ולכן כחו רב, ומועיל גם לקנות את האשה. אבל חופה, שאין פודין בה הקדש ומעשר שני, אף האשה אינה נקנית בה! (*108)

ומתצינן: ביאה תוכיח! שקנין הקידושין אינו תלוי בכך שפודין בו הקדשות ומעשר שני, שהרי ביאה אין פודין בה הקדשות ומעשר שני, ובכל זאת היא קונה! (109) וכמו כן נאמר בחופה.

ומדוע היא אוכלת בתרומה?

פירש רש"י בכתובות [נח א ד"ה והאי קנין], שאף קידושי ביאה מאכילים בתרומה מפני שהוקשו היות זה לזה [מובא באבני מילואים תשובה יז. ועיין שם]. וכן כתוב בשיטה לא נודע למי כאן.

אבל תוספות הרא"ש כאן פירש שהאשה נקראת קנין כספו של הבעל, מפני שהוא מושל עליה והיא משועבדת לו [ולא משום שנקנתה בכסף], ולכן היא נקראת קנין כספו אפילו אם קנאה בשטר או בביאה.

*108. הקשה המהרש"ל: הרי זה שאין פודין בחופה, היינו מפני שחופה אינה ענין לפדיון

כלל, ולא משום שכח החופה חלש יותר מכסף. ועיין להלן בהערה הבאה.

109. הקשה בשיטה לא נודע למי: איך אפשר להוכיח מביאה, הרי בביאה לא שייך לפדות הקדש ומעשר שני, ולפיכך אין הם נפדים בביאה [ולא משום שכח הביאה חלש]!

ותירץ: המתירץ בגמרא ענה למקשה לפי דבריו. שהרי המקשה הקשה שבחופה אין פודין הקדש ומעשר שני, ואף על פי שאינם שייכים בחופה, ולפיכך ענה לו המתירץ שיש להוכיח מביאה לשיטתו. ועיין מהרש"ל.

ובתוספות זבחים ח ב ד"ה הנך הוכיחו מכאן שאף מדבר שלא שייך בו הקנין, פורכים.